

Национален съвет за журналистическа етика

РЕШЕНИЕ № 30/30.06.2021 г.

Комисията по журналистическа етика на свое редовно заседание на 30.06.2021 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Нели Огнянова

ЧЛЕНОВЕ: Бойко Василев
Весислава Антонова
Гена Трайкова
Диляна Илиева
Даниела Тренчева
Ирина Недева
Александър Кашъмов
Илия Вълков

изслуша доклад по жалба вх. № 08 - 017/2021 г. на Г.К. от гр. София по повод участие на проф. С. В. в предаването „ Денят започва с Георги Любенов“ на БНТ на 10.04.2021 и публикация на интернет сайта на БНТ под заглавие „Проф. В.: 2 млн. българи могат да се ваксинират до октомври-ноември“¹, в които според жалбоподателката е извършено нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

Бойко Василев не участва в обсъждането и гласуването.

I. ПРОЦЕДУРА

1. Жалба с вх. No 08-017/2021 г. се отнася до нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено с текст и видео в телевизионна програма и на сайта на телевизия БНТ.

¹ <https://bnt.bg/news/prof-velizarova-2-mln-balgari-mogat-da-se-vaksinirat-do-oktomvri-noemvri-v294608-294053news.html>

2. Жалбата е допустима по смисъла на чл. 7 и чл. 8 от Правилника за дейността на Комисията по журналистическа етика. Подадена е в срок и съдържа всички необходими реквизити.

3. Копие от жалбата и искане за становище са изпратени на доставчика.

4. По повод жалбата не е постъпило писмено становище от БНТ в срока, определен в правилника.

II. ЖАЛБА

В жалбата Г.К. твърди, че на 10.04.2021 в предаването „Денят започва с Георги Любенов“ проф. С. В. прави следния коментар: „Ковидът така се раздуха, че стана една масова световна истерия. Нямам спомен за друго заболяване в света, което така да засегне не медицинската, а политическата обстановка. Мисля, че малко се слушат лекарите. Вие можете да проверите във вашите архиви, че през 2009-2010 г., когато беше свинският грип за три месеца загинаха 5000 човека. Сега за една година са към 14,500, но не знаем дали са загинали с ковид или от ковид. Тоест не знаем дали тези възрастни нямаше да починат от сезонния грип“. (11:50)

Според Г.К. твърденията на проф. С. В. не са верни. В пандемията от свински грип 2009-2010 в ЕС-27, Норвегия и Исландия са регистрирани общо 1975 смъртни случая (1). В България от свински грип през 2009-2010 са умрели около 40 души или 125 пъти по-малко от това, което твърди проф. В. (2). Освен това в България от сезонен грип никога не са умирали 14 500 души за една година. Оценките са, че в тежък сезон от грип умират максимум 3100 души (3).

Водещият изслушва поканения експерт, не се противопоставя по същество, не коментира и не подлага на съмнение казаното от госта за смъртността от пандемичен и сезонен грип. Според Г.К. той би трябвало познава фактите, още повече като се има предвид, че на 22 март 2020 г. в същото предаване проф. О. Х. твърди, че през 2009 г. за един месец от свински грип са умрели 4000 човека, което е опровергано в ред публикации в медиите (4,5)².

² Предоставените в жалбата статистически данни са на адреси както следва:

(1) ECDC. The 2009 A(H1N1) pandemic in Europe. Stockholm, November 2010, p.27. https://www.ecdc.europa.eu/sites/portal/files/media/en/publications/Publications/101108_SPR_pandemic_experience.pdf

(2) ECDC, 2009 influenza A (H1N1) pandemic 08 January 2010 14.00 CEST https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/AD13FD058D11BB18492576A7001B6500-Full_Report.pdf

(3) COM(2009) 353. Предложение за Препоръка на Съвета относно ваксинирането срещу сезонен грип Брюксел, https://ec.europa.eu/health/ph_threats/com/Influenza/docs/seasonflu_rec2009_bg.pdf

(4) <https://bnt.bg/bg/a/trsyat-se-reanimatori-govori-prof-oleg-khinkov>

(5) <https://faktor.bg/bg/articles/prof-hinkov-prez-2009-umryaha-4000-choveka-ot-svinski-grip-no-nyamashe->

Според Г.К. зрителите не биха могли да направят правилна оценка на надеждността на мнението на проф. В., ако не знаят, че фактите, с които тя се обосновава, са грешни. Това води до въвеждане на обществеността в заблуждението, че смъртността от ковид не е висока, и пречи за правилната преценка за риска и ползите от спазване на протиепидемичните мерки и имунизацията.

Ето защо жалбоподателката твърди, че посочените публикации са в нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

III. РАЗПОРЕДБИ ОТ ЕТИЧНИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ, ЧИЕТО НАРУШАВАНЕ СЕ ТВЪРДИ:

1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

IV. СТАНОВИЩЕ НА ОТВЕТНАТА СТРАНА

Не е предоставено.

V. ФАКТИ

Както вече БНТ е уточнявала в предишна кореспонденция с Комисията по журналистическа етика, предаването „Денят започва с Георги Любенов“ на БНТ е предаване в жанр инфотеймънт. Все пак, въпреки развлекателния характер, то има за цел да информира достоверно, особено предвид позиционирането на предаването в съботния, свободен от професионални задължения за голяма част от аудиторията, ден.

Темата е ковид пандемията и мерките за защита, в частност ваксинирането – въпроси, по които обществената телевизия има повишена отговорност предвид обществената си мисия, очертана в чл. 6 ЗРТ.

За коментар е поканена проф. С. В., ръководител на детската клиника в Белодробната болница в София. Тя коментира дали гласуването на 4 април на закрито създава риск от ковид и поддържа тезата, че рискът не е висок, „едно гласуване е равно на едно пазаруване“. Обсъжда се перспективата пред т.нар. трета вълна. Това е разговор, в който проф. В. има компетентност.

Като контекст тя се позовава на статистика за смъртността при обикновения грип.

Наред с фактите проф. В. прави и предположения, например тя казва, че според нея, при 30 000 регистрирани от ковид, преболеуващите са поне 6-7 пъти повече, или два милиона, защото хората не съобщават „заради нежелание да имат административни неудачи“.

[izvanredno-polozhenie](https://boulevardbulgaria.bg/articles/ne-u-nas-ne-sa-pochinali-4000-dushi-za-mesets-vsledstvie-na-svinski-grip)

<https://boulevardbulgaria.bg/articles/ne-u-nas-ne-sa-pochinali-4000-dushi-za-mesets-vsledstvie-na-svinski-grip>

Предположенията са и в сферата на ваксинирането – ако се ваксинират по десет хиляди на месец, ако има редовен приток на ваксини – към октомври ще има и два милиона ваксинирани в България.

VI. МОТИВИ

Комисията за журналистическа етика вече е имала възможност да обърне в своите решения внимание върху факта, че медиите дължат **изключително внимание към всички компоненти на новинарството**: изборът на източници на информация, актуалност, пълнота и точност на данните, подборът на участници, излаганите сравнителни данни и оценки на мерките за противодействие на епидемията и др.

По жалби като настоящата при анализа на фактите КЖЕ обръща внимание върху въпроси като:

- избор на събеседник, релевантен ли е за темата, която се обсъжда;
- избор на източници от страна на госта, подходящи ли са, има ли данни, че те противоречат на доказани научни факти;
- подготвен ли е водещият по темата, показва ли познаване на ключови въпроси;
- степен на критичност, включва ли се водещият, когато е необходимо, за изясняване на тезите на поканените участници и в полза на коректното информирание на аудиторията; изразява ли съмнение, предупреждава ли аудиторията, че мнението не е единствено или не е проверено или др. под.
- спецификите и ограниченията на живото предаване, евентуални възможности на редакторите да допринесат за точност в реално време;
- тенденциозен и преднамерен ли е водещият за въвеждане на аудиторията в заблуждение, води ли тенденциозно разговора за внушаване на определена теза;
- ако има проблематично твърдение на участниците - представлява ли това проблематично твърдение реална заплаха и за кого - за всички, за уязвими категории, за децата

- 1) **Изборът на събеседник** в случая се определя от основния въпрос, който медията би желала да обсъди и за който има информационен повод – ваксинирането, боледуването на деца, изборът на начин на обучение – присъствен или неприсъствен. От тази гледна точка проф. В., ръководител на детско отделение в белодробна болница, пулмолог, е релевантен избор, поканен на разумно основание.
- 2) Проф. В. е **събеседник в живо предаване** на електронна медия. Живите предавания налагат по-високи изисквания към участващите журналисти. **Очаква се те да бъдат подготвени за участието на всеки събеседник.** Те трябва да са запознати из основи с фактите в областите, които ще бъдат засегнати в разговора, за да могат своевременно да поставят уточняващи или допълващи въпроси, както и да изразят критични позиции към недостатъчно добре защитени тези от гостите. В случая се очаква – повече от година след началото на пандемията – водещият да има

обща представа за сравнението между обикновен/сезонен грип и ковид, още повече в жалбата се сочи, че тази тема е разисквана и друг път в негови предавания.

- 3) Проф. В. развива идея, че ковидът „се раздухва“ и че тя не помни на друга сезонна епидемия да се обръща толкова голямо внимание. Фактите, с които тя си служи, са неверни – при това по привличащ вниманието и на неспециалистите начин – според нея за три месеца през 2009 от свински грип са загинали 5000 души, а за една година от ковид – „4500 души, впрочем вече към 14 000, но ние не знаем колко биха починали от сезонния грип“. „Така се нагнети в обществото този страх, че хората смятат, че при позитивен тест ще умрат. Страхът е нещо голямо, не напразно се казва, че от страх може да умреш“. „Ако има нещо добро, то е че минава през повече хора и има повече преболедали“. „Аз съм съгласна, че всички ученици трябва да ходят на училище. Не виждам никаква медицинска логика“.
- 4) Неверните данни се използват от проф. В. за аргументиране на нейната теза – а именно, че страхът в обществото е непропорционален на риска. Тя има право на такова лично мнение, стига обществената телевизия да държи сметка дали тази теза има достоверна фактическа основа.

В случая по отношение на аналогията, която проф. В. прави между ковид-19 с обикновен/сезонен грип и със свински грип, данните са безспорни и вече установени: това е невярна теза, видно и от статистическите данни, представени от жалбоподателката. Възможно е водещият да не разполага с точните данни, макар че според КЖЕ обществената телевизия не бива да съдейства без реакция приравняването на ковид-19 със сезонен грип или дори със свински грип.

Както и по предходни свои решения³, и в този случай Комисията взе предвид

- а)) дали става дума за област, в която аудиторията смята, че събеседникът е авторитет, и ще бъдат ли неговите неточности и евентуални фактически грешки първостепенен източник на информация;
- б)) посочва ли изрично събеседникът, че е възможно не всички от цитираните данни да са верни, изисква ли от зрителите да подложат казаното на допълнително потвърждаване или го твърди с категоричност, както е в случая („проверете и ще установите“, казва проф. В.;
- в)) степента на критичност на водещия по отношение на аргументацията на госта - и в случай, че според КЖЕ активността на водещия не е достатъчна, има ли преднамереност в разпространението на дезинформация.

³ Решение №15/2021, достъпно на адрес <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-15-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%B1%D0%A2%D0%92.pdf>

КЖЕ приема, че БНТ има право свободно да избира събеседници по различни теми; че събеседникът по професионална позиция/длъжност в случая е адекватен за обсъжданата тема; че водещият задава въпроси в областта на компетентност на поканения гост за изясняване на въпроси от обществен интерес.

КЖЕ се обединява около заключението, че водещият не успява убедително да се включи в диалога така, че за аудиторията да стане ясно кое е твърдение за факт и кое е оспоримо лично мнение на госта.⁴

След обсъждане и като взема предвид, че няма преднамереност за дезинформиране на аудиторията, както и че приравняването на ковид със свински грип вече е достатъчно проблематизирано в медиите и вероятността за въвеждане в заблуждение не е висока, КЖЕ реши да приеме жалбата за неоснователна.

Същевременно КЖЕ потвърждава отново, че отговорната журналистика, особено в обществена телевизия, поставя високи изисквания към водещите по отношение на фактическата основа на техните позиции и достоверността на изнесеното – и най-високи стандарти се изискват, когато става дума за общественото здраве.

Комисията вече се е произнасяла, че “водещият трябва не само да дава свобода на изразяване на мнения и позиции, но и да не допуска безкритично непроверени и потенциално рискови твърдения и предположения да се разпространяват –особено от ефира на обществената телевизия. Водещият не бива да бъде пасивен или дори толерантен към подобни твърдения, изложени от неговите събеседници, а напротив – когато е необходимо за защита на обществения интерес и предпазване на обществеността от заблуждаване, следва да представя подобни тези в дискуссионен план и с необходимата дистанция”.⁵

Комисията подчертава важната роля на жалбите, сочещи неточности и пропуски, защото те позволяват на медиите и съответните журналисти да се фокусират върху констатираните слабости.

⁴ Вж и Решение №6/2021 г. достъпно на адрес <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-6-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%91%D0%9D%D0%A2-%D0%91%D0%9D%D0%A0-%D0%B1%D0%A2%D0%92-%D0%95%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BC.pdf>

⁵ Решение №14/2021, достъпно на адрес <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-14-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%91%D0%9D%D0%A2.pdf>

РЕШЕНИЕ:

Като взе предвид изложеното, КЖЕ намира, че не е осъществено нарушение на т. 1.1.4. от Етичния кодекс на българските медии.

Съгласно Правилника за дейността на Комисията за журналистическа етика решението да се изпрати на заинтересованите страни в 7-дневен срок от приемането му.

Председател на КЖЕ:

Нели Огнянова

*Изпълнителен директор на
Фондация НСЖЕ :*

Адриана Попова